

Funktionsrättspodden

Säsong 7, avsnitt 9

Regionval-special: Sandra Ivanovic Rubin, Miljöpartiet

Karin Aronsson: Hej och hjärtligt välkommen till Funktionsrättspodden, en podcast från Funktionsrätt Stockholms län och idag med bara mig, Karin Aronsson. Min kollega Ida har tyvärr blivit sjuk. Innan vi kör i gång så vill jag tipsa om att det här avsnittet också finns att ta del av i textformat för dig som föredrar att läsa. Texten hittar du på vår hemsida.

Karin (forts.): Nu är vi framme i valår och under våren har vi intervjuat politiker från alla partier i Region Stockholm. Vi vill ta reda på hur de ser på viktiga frågor som rör funktionsrätt och vad de vill förändra framåt. Idag gästas vi av Sandra Ivanovic Rubin, regionpolitiker för Miljöpartiet, ledamot i hälso- och sjukvårdsnämnden och ordförande för psykiatriutskottet. Varmt välkommen till Funktionsrättspodden!

Sandra Ivanovic Rubin: Tack så mycket.

Karin: Kul att du är här.

Sandra: Verkligen.

Karin: Jag tänker att vi ska köra i gång. Vi har 3-2-1-metod i den här valspecialen. Jag tänkte att vi skulle börja med tre övergripande funktionsrättsfrågor. Vi vill börja med att titta lite i backspegeln. Vilka satsningar inom funktionsrättsområdet har ni i Miljöpartiet gjort under den gångna mandatperioden?

Sandra: Det har faktiskt varit ganska många. Vi är ju ett funktionsrättsparti, det får man ju börja med att säga. De här frågorna är väldigt viktiga för oss och vi driver dem både på nationell och även EU-nivå. En av de första sakerna som vi gjorde var att se till att få till habiliteringen inom psykiatriutskottet. Vi såg att det fanns väldigt bra samband. Och vi har ju en jättestor våg av neuropsykiatri i samhället, ADHD och autism, och där ser vi att vi behöver jobba mycket mer och helt annorlunda än vad vi gör idag och just de här osynliga funktionshindren tappas mycket lättare bort. Så det har varit en av de främsta anledningarna.

Sandra (forts.): Men vi har ju såklart också sett till att återinföra högkostnadsskyddet på hjälpmedel, det har varit en väldigt viktig fråga. Att säkra att det finns synpedagoger har varit en viktig fråga och också att vi har kvar konduktiv pedagogik i regionen. Men sedan så tänker jag också att det finns många systemfrågor.

Sandra (forts.): Vi ansvarar ju också för trafiken, vilket vi är väldigt glada för, och mina kollegor har både varit ute och åkt och suttit i rullstol för att få känna på hur det är och hur vår rampservice funkar och vad vi kan göra mer tillgängligt i kollektivtrafiken. Så många frågor, både stora systemfrågor men också väldigt nischade frågor, bland annat. Och självklart det här med ledsagning på sjukhusen.

Karin: Det är ju en återkommande fråga, och har varit under hela mandatperioden, där vi hoppas kanske att vi kan se en lösning på problemet inom kort, eller vad tror du?

Sandra: Ja, men det tror jag och vi har ju också tryckt på från politikens håll liksom. Och nu kanske man börjar då med ett sjukhus, Sös som det ser ut, men vi vill ju få till det här på systemnivå. Det är klart att det ska finnas överallt. Och jag har varit ganska glad över att jag blev uppmärksammas kring det här, för jag hade faktiskt ingen aning om att det var så här illa.

Karin: Nej, och det tänker jag är intressant att ibland så känns det som att regionen är stor och det är svårt att hitta kopplingar kring när saker händer och när ni i politiken får kännedom om det.

Sandra: Ja, men absolut. Det finns ju många saker, tänker jag, som kommuner ansvarar för och andra saker som regioner ansvarar för, som jag tror att man ibland inte har kunskap om. Man bara förutsätter att det fungerar. Också en sådan självklarhet som ledsagning, som det visade sig att det finns ingen. Det blev jag ganska chockad över, faktiskt.

Karin: Ja, och det bygger mycket på att det är frivilliga och det behöver finnas en struktur för att det ska funka, så att alla ska kunna komma till vården på lika villkor.

Sandra: Ja, verkligen.

Karin: Spännande. Om vi blickar lite framåt, vad är den största utmaningen inom funktionsrättsområdet i Region Stockholm enligt ditt parti?

Sandra: Ja, alltså, jag skulle nog säga att en av de största utmaningarna är ju absolut de osynliga funktionshindren. Och här börjar vi nu och vi har ju gett lite olika uppdrag till våra förvaltningar, bland annat att psykiatrin behöver lära sig av habiliteringen, habiliteringen av psykiatrin, och även hela sjukvårdssystemet. Vi ser ju att det finns en särskild grupp som är särskilt utsatt och när det kommer till olika typer av behandlingsmetoder inom psykiatrin för autister, så behövs det forskas mer. Det kan vara både inom traumavård och inom ätstörningar. Men så tänker vi också på det som kallas IF, intellektuell funktionsnedsättning. Där kan man ha mycket större behov än det som vården uppfattar. Så man kanske får vård och stöd, men man kanske inte följer det på samma sätt.

Sandra (forts.): Om du möter din läkare på vårdcentralen eller du möter en annan del av sjukvården, förstår man inte att du behöver ha en annan typ av bemötande och en annan typ av pedagogik, eller vad det nu kan tänkas vara. Så det ser vi att vi har en utmaning i, att man inte ser att det behövs mer stöd inom vissa funktionsnedsättningar och att vi inte har kommit längre inom forskningen. Det skulle jag säga är den stora utmaningen. Också att det är så stora volymer inom neuropsykiatri. Vi behöver förstå att ha ADHD eller autism är också en del av hur man fungerar och då hjälper det liksom inte med bara diagnos eller medicinering, utan hela samhället behöver vara med, allt från att vi bygger inkluderade samhällen från start med förskola, skola, men också arbetsplatser.

Sandra (forts.): Alla människor kommer inte att klara av att jobba i öppna landskap och grupper, men har särskilda talanger för detaljer, till exempel, och skulle kunna vara väldigt framgångsrika i det. Hur bygger man en skola där barn får växa i sina styrkor och inte hela tiden sorteras ut för att de inte följer läroplanen till punkt och pricka. Så den delen kommer vi nog fortsätta arbeta med. Men sedan också, på systemnivå... Vi är ju ett systemparti, vi gillar ju att se på helheter, så det är svårt för oss ibland att välja vissa frågor. Men då skulle jag säga tillgänglighet både i vården och kollektivtrafiken.

Sandra (forts.): Nu känner vi att det är bra att just habiliteringsfrågor och funktionsrättsfrågor har fått större syn och vikt den här mandatperioden, tycker jag. Men det har också varit väldigt mycket att ni funktionsrättsorganisationer berättar för oss att det här funkar inte, det här funkar inte och det här funkar inte. Vi är inte riktigt klara med arbetsnamnet än, men vi skulle vilja se det som kallas för funktionslyftet. Att man gör en stor bred analys av vad i vården och vad i kollektivtrafiken är det som inte är tillgängligt för alla idag.

Karin: Vad spännande.

Sandra: Och inte hela tiden titta på enskilda saker som inte funkar, utan göra en bredare analys av det, från den regionala sidan.

Karin: Spännande. Det letar vi oss in på nästa fråga. Kan man tolka det här som att det kan vara ett vallöfte?

Sandra: Absolut.

Karin: Vad spännande.

Sandra: Jag ska också säga att min kollega Jakob (Dalunde) som är på Trafiksidan... Det är väldigt ambitiöst, men vi tänker också att vi ska se över varenda station på tunnelbanan och pendeltågen och inte bara titta på det mest självklara, utan hur är servicen? Hur är liftarna?

Sandra (forts.): Hur är tillgängligheten till information? Och faktiskt göra en stor genomgång på platsnivå och inte bara göra en jättestor utredning. Utan faktiskt få status på varenda stationsuppgång.

Karin: Just det, där bryter ni ner systemnivån till detaljnivå för att sedan kunna kanske lyfta det uppåt.

Sandra: Absolut, för det är jättebra nu, vilket ni också har varit en väldigt stor del av, att vi har tryckt på det här FKB. Det är bra, men det är väldigt mycket inför nya projekt. Vi måste också titta bakåt. Vi har ju system som vi har gjort utan den konsekvensbeskrivningen, så vi måste också titta på vad som redan är uppbyggt idag. Vad av det funkar inte och vad behöver vi lyfta.

Karin: Det är väl egentligen inte vår begränsning kring FKB, utan det är ju egentligen regionen som skriver relevanta beslut. Vi vill att det ska göras i alla typer av beslut som påverkar personer med funktionsnedsättning. Kanske lyfta blicken att de flesta beslut som fattas inom regionen leder till och påverkar personer med funktionsnedsättning på olika sätt. Men spännande, vad roligt att då har vi fått ett vallöfte att göra ett funktionsrättslyft.

Sandra: Funktionsrättslyft är arbetsnamnet för det. Men just att göra en väldigt stor systemövergripande analys, här och nu, alltså både i sjukvården och inom trafiken, var finns det brister. Och det kanske är någonting som varken vi har kommit på eller ni har kommit på som kommer att bli synligt då.

Karin: Nej, verkligen. Och jag tänker att genom att testa och göra en granskning, så ser man ju också om det finns detaljer som är återkommande eller är det någonting som skiljer sig från station till station. Spännande. Det här vill vi jättegärna vara med i, så vi hörs efter valet helt enkelt.

Sandra: Ni är välkomna.

Karin: Men vi tänkte också kika lite grann. Vi har ju tittat i fördjupning lite mer kring frågor som ni har jobbat med under mandatperioden som har varit. Och i er budget i mittenkoalitionen har ni lagt fram ett uppdrag om att öka antalet PTP-tjänster. Alltså det är ju psykologer som är under utbildning innan de har fått sin legitimation. I de här PTP-tjänsterna vill ni öka antalet för att möta behovet av stöd i primärvården. Och i ert regionprogram för Miljöpartiet från 2022 till 2026 så utvecklar ni detta lite och skriver att vårdcentraler ska erbjuda psykologkontakt till personer med lätt till måttlig psykisk ohälsa, för att ge hjälp tidigt framför allt. Kan ni berätta mer om den här satsningen på psykisk hälsa i Region Stockholm?

Sandra: Gärna. Det här har varit en av våra hjärtefrågor. Första linjens psykiatri, som det då heter i folkmun, är ju att en av de största sökningarna som man gör till vårdcentralen är för psykisk ohälsa. Och det har varit en väldigt naturlig del för våra allmänläkare att bemöta vuxna i det, men vi har ju också lagt till barnuppdraget. Så det ska vara en naturlig ingång att du faktiskt söker dig till din vårdcentral om du på något sätt mår dåligt. Där har vi också pekat ut då att det är obligatoriskt för alla vårdcentraler att tillhöra ett team eller bilda ett själva då, psykosociala teamet. Det ska finnas, bland annat av psykologer, som en väldigt viktig del av helheten kring människan tänker jag. Både psyket och det fysiska hör ju ihop. Och det är ju ett sätt att komma in tidigare, så att inte människor behöver utveckla svår psykisk ohälsa eller tung psykisk ohälsa.

Sandra (forts.): Men sedan har vi då resten av psykiatrin och där tänker vi mer om man har flera diagnoser och det blir lite komplext eller om man behöver hjälp av specialistpsykiatrin. Ja, men då remitteras man vidare från vårdcentralen in till barn- och ungdomspsykiatrin eller den övriga specialistpsykiatrin. Så att ingången alltid är vårdcentralen och det finns väldigt mycket som man kan göra på vårdcentralnivå kring den psykiska ohälsan som fungerar väldigt bra. Men det här är fortfarande väldigt nytt, så det är under utveckling, så det jobbar vi med. Vad ska behandlas på primärvårdsnivå och vad ska in till specialistpsykiatrin.

Sandra (forts.): Just att de här PTP-psykologerna... Ja, men det var viktigt att även se till att utbilda, eftersom det här börjar bli en så stor verksamhet nu inom psykiatrin att vi också ser till att våra psykologer kunde utbildas där. Jag vet inte om ni har följt med idag, men det har ju varit ganska svårt att få PTP-psykologplatser generellt i Sverige. Men vi är ju en av regionerna där vi har ökat den frekvensen ganska så bra.

Sandra (forts.): Men sedan tänker vi också... Det jag inte nämnde i början är att det är klart att vi har också jobbat för SMO-mottagningarna. Och då är ju också den här gruppen väldigt viktig, att den finns kopplad till SMO-mottagningarna. Och nu är vi där när man har gjort en utvärdering och man har sett att det här är väldigt bra. Och nu tittar förvaltningen på vad vi behöver utreda vidare, vad behöver vi skruva i. Men vi är ju väldigt positiva, så det här ska vi såklart ha mer av, tänker vi oss. Så det är också ett vallöfte då. SMO-mottagningarna ska få ta mer plats och kanske också... Vi får se hur vi ska utöka dem och på vilket sätt.

Karin: Just det och vi hade ju en valutfrågning här för några veckor sedan och då pratade vi om det. Vi kan säga att det var nog ingen politiker som inte nämnde SMO-mottagningar. Det känns som att det här har vi en väldigt stor samsyn kring att det är ett lyckat projekt och en framtida idé helt enkelt. Verkligen. Vi ser ju gärna att antalet utökas för det är många

som har full täckning redan. Och att det kanske kan utökas till fler grupper som har den här typen av extra omhändertagande i primärvården.

Sandra: Precis, och det är det exakt man tittar på. Vilka grupper och hur många platser ska vi ha.

Karin: Spännande, vi återkommer helt enkelt kring SMO. Vi tänker också att vi ska kika lite grann på er hemsida. I Miljöpartiet skriver ni att ideella föreningar kan ha en avgörande betydelse för många patientgruppers hälsa och därför vill ni kraftigt öka regionens föreningsbidrag. Det här låter ju som ljuv musik i våra öron, men kan du utveckla lite grann hur ni ser på civilsamhällets roll i vårdssystemet och hur Region Stockholm kan främja det?

Sandra: Ja, men vi är ju väldigt positiva. Även när Amanda Lind var kulturminister så lyfte hon ju också civilsamhället väldigt mycket om varför det är viktigt överhuvudtaget. Sedan finns det ju många olika typer av civilrättsorganisationer. Men i vården, tycker jag, det finns funktioner och roller som patientorganisationer kan spela på ett helt annat sätt än vad vården kan göra. Och där tänker vi att med den kunskap vi har idag... Vi vet att särskilt i området som jag ansvarar för så finns det väldigt mycket stigma kring psykisk ohälsa, självklart också för sitt funktionshinder. Och det gör ju att får du tillhöra en grupp och det är lättare att prata och dela gemensamma erfarenheter, så betyder ju det väldigt mycket.

Sandra (forts.): Att man kanske kommer till en patientorganisation först, pratar med några där och sedan vågar söka sig vidare till vården för olika typer av problem, behov och stöd som man behöver. Det märker vi också när vi pratar med tjej- och kvinnojourer att man mycket hellre vänder sig till dem i första skedet innan man kommer till vården. Och då måste vi ju se till att vi verkligen ska stärka den rollen. Hur kan vi jobba ihop så att det blir så bra helhet som möjligt. Så det är en aspekt att man förstår det, att vi har olika roller att fylla och båda är viktiga, men också det här med anhörigstöd till exempel.

Sandra (forts.): Vi gör ju om psykiatrin och habiliteringen ganska mycket för att det behövs. Och vi har ju gjort väldigt stor omorganisation när det gäller också ätstörningsvården. Och det är första gången faktiskt vi testar, för att vi vill ju också minska ätstörningar på samhällsnivå. Och då visste vi att här har vi patientorganisationer som redan har tagit fram utbildningar mot skolor, elevhälsor men också mot olika idrottsföreningar. Hur pratar man med barn och unga för att inte trigga deras ätstörningar. Så den här mandatperioden har vi testat att också ge ett tydligt uppdrag och säga; nu vill vi ge det här bidraget till patientorganisationer inom de här områdena som kan tänka sig att jobba mot information och utbildning, mot elevhälsa och hur vi ska minska ätstörningar i samhället.

Sandra (forts.): Det är helt nytt. Så det ska bli superintressant att följa och utvärdera. Och det är fem organisationer tror jag, om jag kommer ihåg rätt, som har fått anslag kring det här. Och titta lite på, hur kan vi också nischa då ibland uppdrag för att vi ser att det här är ett jättebra sätt. Psykiatrin har ju fullt upp redan, de håller absolut utbildningar ibland och kommer ut i skolan, men de har ju fullt upp med att behandla patienter. Så det här är ett jättebra sätt att nyttja varandras kompetenser och resurser.

Karin: Vad spännande. Jag kände inte till det här, men det låter jätteintressant. Har ni sett några kortsiktiga effekter hittills?

Sandra: Ja, det har vi absolut. Man har ju fått ganska bra med resurser för att sätta i gång och det har skapats en... Man har gjort lite olika, men man har vänt sig mot allt från att ha mer öppettider på telefonlinjer som BRIS till exempel, medan Frisk & Fri bland annat jobbar ju mot skolor särskilt. Vissa skolor testar nu hur funkar det här. Det finns lite olika sätt att jobba på och en annan, Tjejzonen kanske, jag kommer inte riktigt ihåg, jobbar också med att få fram en rapport som man kopplar till vilka hör av sig, vilken typ av stöd behöver man. Så att vi får också feedback på vad vi behöver och vad finns det mest behov av. Så man jobbar på väldigt olika sätt, men på ett sätt som gynnar.

Karin: Det är ju intressant att se att vi har olika roller och funktioner och att hälso- och sjukvården och civilsamhället kan... Synergieffekterna kan kanske bli ganska stora om vi samarbetar.

Sandra: Ja, men absolut.

Karin: Så spännande. Det vill vi gärna höra mer om och jag tänker att det kanske är en fråga också att följa, för jag tänker att i våra grupper, personer med funktionsnedsättning, där finns ju ofta stigma också och det finns kopplat till att man utvecklar psykisk ohälsa. Och vi hade ju temat barn och unga förra året där vi fokuserade på att man också ser att ohälsan i gruppen ungdomar med funktionsnedsättning är generellt också högre. Jätteviktigt att samarbeta vidare kring, tänker jag.

Sandra: Verkligen.

Karin: Jag tänkte att vi skulle kika lite grann på den sista frågan. Nu tänkte vi att vi får ge dig ordet. Vad skulle du prioritera att genomföra om ditt parti får makten i Region Stockholm efter valet? Så nu är det liksom din viktigaste valfråga eller din *time to shine*.

Sandra: Jag skulle absolut säga att arbeta vidare med neuropsykiatrifrågan. Hur skapar vi ett samhälle redan från början. Och här hänger det jättemycket ihop med...

Sandra (forts.): Mitt parti driver ju att vi vill ju ha en nationell NPF-strategi där man verkligen suddar ut fallgropar mellan kommunens insatser, regionens insatser och även statliga insatser ibland. För vi vet att gruppen både behöver nära kontakt ibland med socialtjänsten, föräldrastöd och skola förstås, men också tyvärr polisväsendet ibland. De här unga killarna som är utåtagerande har oftast en ADHD-trotsdiagnos – min son är en sådan – och kan bli olyckligt upplockade av gängen, för att de egentligen inte har fått vård och stöd i tid. Det tänker vi är en jätteviktig fråga. Och vi vet att våra autister också har en mycket större psykisk ohälsa. Alla barn som tar livet av sig utreder vi i regionen och då ser vi att 60 procent av de barnen har en autismdiagnos. Det här måste vi jobba med. Så det här är en prioriterad fråga för vårt parti, men också den här systemfrågan.

Sandra (forts.): Vi grundar oss väldigt mycket i mänskliga rättigheter och för oss är funktionsrätt och inkluderande samhälle jätteviktigt. Så vi behöver bygga en hälso- och sjukvård och en kollektivtrafik som från start är redan inkluderande och tillgänglig. Så den här systemanalysen av hur gör vi vården mer tillgänglig och hur gör vi trafiken mer tillgänglig från början. Det ska liksom inte kosta extra att anpassa i efterhand det man har byggt, det ska ingå från början. Det är det vi tänker är viktigt att det kommer till nu.

Karin: Ja, det tänker jag ju... Vi som funktionsrättsorganisation tycker ju att det är knasigt att vi bygger lösningar som inte funkar för de flesta från början, utan vi jobbar med att bygga exkluderande miljöer. Då ökar ju behov av exempelvis färdtjänst eller andra typer av resor. Eller framför allt så ser vi ju utifrån ett folkhälsoperspektiv att du blir mer hemmasittande om du inte känner dig trygg i att resa med kollektivtrafiken eller att det inte funkar. Då ökar hemmasittandet eller stillasittandet och det ger ju effekter på långsiktig nivå. Så där ser vi ju positivt att ni jobbar med att lyfta frågorna. För det behövs verkligen att tänka rätt och göra rätt från början. Det kostar kanske det detektivarbetet, en liten investering i förhållande till hur dyrt det är att göra om sedan.

Sandra: Exakt så. För det är alltid mycket dyrare, vilket system som helst, att göra om sedan när allt är klart. Jättebra att du sa det också. För vi har ju också förstått att det här med färdtjänst, där har vi också tänkt om och förstår att det är viktigt. Vi tycker att vi ska utvidga färdtjänstresorna till att inte bara handla om vårdrelaterade resor utan också för fysisk aktivitet och annat. Just för att se helheten och hälsoperspektivet, att vi inte diskriminerar människor.

Karin: Och det är väl också ett intressant perspektiv att vi ser att personer som har begränsade resor, man använder dem till det man måste. Annars i övrigt så betalar man ju ett subventionerat pris, men fortfarande så behöver vi kunna resa på lika villkor.

Sandra: Ja, och en annan fråga som kanske är olika stor nu i olika regioner, förstås, men jag tänker just det här med läkemedlen och högkostnadsskyddet där. Jag tror att det är många grupper nu som hoppar över sin medicinering och jag tänker att vi vet att människor som är marginaliserade, som funktionsnedsättningsgruppen är ändå, har det tuffare och svårare och det här kommer vi på nationell nivå driva att vi måste förändra, faktiskt.

Karin: Ja, vi får ju sämre behandlingar och sämre resultat och framför allt också sämre hälsa, när man inte har råd med läkemedel. Det är så det blir, när grupper inte har råd. Då lägger man pengarna på det man anser vara nödvändigt och då blir inte läkemedel någonting nödvändigt, vilket det verkligen borde vara.

Sandra: Precis.

Karin: Spännande, härligt. Då vet vi att fortsätta jobba med NPF inom funktionsrättsområdet med dolda funktionsnedsättningar är er inriktning och din inriktning kanske?

Sandra: Ja, och det här stora systemperspektivet, hur gör vi rätt från början.

Karin: Vad spännande. Då säger vi stort tack till dig, Sandra Ivanovic Rubin, för att du tog dig tid att komma till Funktionsrättspodden och dela med dig av Miljöpartiets perspektiv på funktionsrättsfrågor i Region Stockholm.

Sandra: Tack snälla.

Karin: Och tack till dig som har lyssnat. Vill du höra fler samtal som detta? Under våren har vi släppt flera intervjuer med regionpolitiker från olika partier, så följ oss gärna i din poddapp så missar du inte något avsnitt. Och till alla, vi påminner återigen om att alla våra avsnitt finns i textformat på vår hemsida. Där kan du även hitta våra kontaktuppgifter om du vill ställa frågor eller komma med tips till oss kring framtida avsnitt. Och sist, men inte minst, så vill vi rikta ett stort tack till vår kollega Annelie som klipper och transkriberar den här podden. Tack för att ni har lyssnat!